

Grażyna M. Wilczyńska
Biblioteka Uniwersytecka KUL
Lublin

Słowa kluczowe z teologii

[recenzja *Słownik słów kluczowych z teologii. Wydanie studyjne (do użytku wewnętrznego)*, oprac. ks. dr Piotr Klimek, Warszawa 2001]

Dzięki staraniom Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES ukazał się „Słownik słów kluczowych z teologii” opracowany przez ks. Piotra Klimka. Jest to pozycja długo oczekiwana i bardzo potrzebna.¹ Zredagowanie jej pod patronatem federacji FIDES zdaje się gwarantować odpowiedniość, adekwatność do potrzeb bibliotek kościelnych. Dobry jiw to język spełniający oczekiwania bibliotekarzy i czytelników danej biblioteki, pozwalający odnaleźć relewantne informacje.² „Słownik słów kluczowych z teologii” składa się z pięciu, następujących części: Terminy przyjęte i odrzucone, Definicje i uwagi, Indeks dziedzinowy, Uwagi redakcyjne, Słowo od wydawcy.

Część pierwsza prezentuje w porządku alfabetycznym terminy, słowa kluczowe. Mają one służyć formułowaniu charakterystyk rzeczowych dokumentów w bazach katalogowych bibliotek. Co prawda teoretycznie dopuszcza się w słownikach tego typu występowanie synonimii „[...] język słów kluczowych nie pozwala wyeliminować z opisów dokumentów wyrażeń synonimicznych i bliskoznacznych, ani wyrażeń wieloznacznych, czyli homonimów”³. Autor dąży jednak do wyeliminowania synonimów⁴. Niektóre, wybrane terminy powiązane są także relacjami.

Część druga zawiera definicje pojęć terminów, przyjętych w części pierwszej, zaczerpnięte ze słowników, encyklopedii specjalistycznych lub sformułowanych przez Autora. Każdy

termin, niezależnie od stopnia jego oczywistości, opatrzone definicją.

W „Uwagach redakcyjnych” przedstawiono przyjęte założenia, metodę opracowania „Słownika”. W „Słowie od wydawcy” podkreślono z mocą studyjny charakter publikacji, zachęcono do dyskusji, uwag na jej temat. Korzystając z tego zaproszenia sformułujemy kilka uwag, spostrzeżeń.

Wydanie „Słownika” jest dużym osiągnięciem, stanowi on wielką pomoc dla katalogujących bibliotekarzy. Oczywiście można i należy go udoskonalać. Wskazana wydaje się dalsza rozbudowa, nadająca mu postać teaurusu. Należałoby uzupełnić relacje pomiędzy terminami tak, by zawsze odnotowane ujawniały zależności obustronne.

Proponujemy uzupełnienie niektórych terminów dopowiedzeniami kwalifikującymi. W ten sposób staną się one bardziej jednoznaczne. Dotyczy to zwłaszcza terminów, dla których przyjęto znaczenie odmienne od powszechnego lub zawężające do wybranej dziedziny. Tak na przykład można uzupełnić terminy *Adopcja* [do] *Adopcja (teologia)*, *Anioł Pański* [do] *Anioł pański (modlitwa)*, *Przymierze* [do] *Przymierze (teologia)*, *Poświęcenie* [do] *Poświęcenie (obrzęd)*.

Uzupełnienie powiązań relacyjnych nada terminom większą jednoznaczność, przyczyni się do ich sprecyzowania. Wyeliminuje też pewne niejasności. Przykładowo, termin *Kanon* powiązany jest z *Natchnieniem*, co sugeruje, że chodzi o kanon Pisma św., kanon Biblii. Jednocześnie termin *Anafora* jest skojarzony (jednostronnie) z terminem *Kanon*, co sugeruje powiązanie z kanonem Mszy św., kanonem liturgii eucharystycznej.

Wzbogacenie powiązań relacyjnych, oprócz ujednoznacznienia terminów, usprawni też proces wyszukiwania. Z tego względu proponujemy, między innymi, powiązanie nazw kategorii osób z nazwami urzędów, godności, np. Arcybiskup TK Archidiecezja, Biskup TK Diecezja, oraz Arcybiskup TK Biskup, Archidiecezja TK Diecezja.

Proponujemy nadanie analogicznej struktury hasłom, powiązanie analogicznymi relacjami, oznaczającym ten sam typ

rzeczywistości. Myślimy przede wszystkim o terminach desygnujących sakramenty, ale także rodzaje modlitw: *Akatory*, *Litania*, *Nowenna*. Domagać się należy podania tytułów ksiąg, części Biblii w formie tytułów ujednoczonych zgodnie z obowiązującymi normami międzynarodowymi. Dla potrzeb bibliotekarzy i czytelników należy wprowadzić terminy odrzucone służące jako tropy wyszukiwawcze.⁵ Postulujemy rozszerzenie „Słownika” poprzez uzupełnienie go dodatkowymi terminami wprowadzonymi metoda dedukcyjną. Dopelni to metodę przyjętą przez Autora. Tak wprowadzone terminy wzbogacą powiązania relacyjne haseł, przyczynią się do ich sprecyzowania. Jednocześnie zlikwidują zaskakujące luki słownictwa. Przykładowo, „Słownik” odnotowuje obecnie jedynie nazwy wybranych Kościołów protestanckich. Pożądane wydaje wprowadzenie także nazw innych wyznań chrześcijańskich.

Proponujemy rozważenie przyjęcia jako podstawy Indeksu dziedzinowego, składającego się na cześć główną tezaursu,⁶ schematu działu *Religioznawstwo i Teologia* katalogu systematycznego Biblioteki Uniwersyteckiej KUL. Schemat ten gruntownie przepracowany na przełomie lat 60 i 70 jest powszechnie znany w polskich bibliotekach kościelnych. Służył tam często jako podstawa tworzenia własnych katalogów działowych i systematycznych. Poprzez swą dużą szczegółowość pomagał porządkować problematykę teologiczną i religioznawczą w logiczne struktury.

Nie analizowano natomiast możliwości formułowania charakterystyk rzeczowych konkretnych pozycji przy pomocy słów kluczowych zawartych w „Słowniku”. Nie przeglądano też baz katalogowych bibliotek kościelnych, z których pobrano słowa kluczowe dla oceny trafności ich wykorzystania. Takie badania stanowią naszym zdaniem osobny etap prac. Chociaż już teraz zastanawia postulat „daleko posuniętej elastyczności” opracowania rzeczowego formułowane przez Autora. Z jednej strony zaleca się „przypisanie konkretnej książki do ogólniejszych dziedzin, bez wchodzenia w niższe poziomy

szczegółowości”⁷, a z drugiej „Słownik” zawiera wiele terminów bardzo szczegółowych.

Ważna wydaje się możliwość prezentowania słownictwa w formie kartoteki wzorcowej w programie MAK. Ułatwi to prace bibliotekarzom, ale nie wpłynie bezpośrednio na jego wartość merytoryczną.

Oceniając publikację „Słownika” jako duże osiągnięcie Autora (merytoryczne) i federacji FIDES (organizacyjne) postulujemy dalsze prace mające na celu jego rozbudowę w kierunku tezaury.

¹ por. ks. Gonet K.: *Opracowanie rzeczowe zbiorów w bibliotekach kościelnych w Polsce w świetle ankiety Ośrodka ABMK*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, 71(1999), s.19.

² por. Woźniak J.: *Dobry język informacyjno-wyszukiawczy, czyli o pożytkach nieulegania stereotypom*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, 71 (1999), s. 32, 42.

³ Chmielewska-Gorczyca E., Sosińska-Kalata B., *Informacja naukowa z elementami naukoznawstwa*, Warszawa 1991, s. 193.

⁴ Zgodne jest to praktyką przyjętą w opracowaniu słowników słów kluczowych wydanych przez OIN PAN w latach 1988-1990.

⁵ Odwołać się tu można do doświadczeń bibliotek polskich współtworzących Centralną Kartotekę Haseł Wzorcową

⁶ por. Ścibor E., Tomasiak-Beck J.: *Metodyka budowy tezaurów*, Warszawa 1995, s. 50-53.

⁷ „Słownik słów kluczowych z teologii. Oprac. ks. dr Klimek P., Warszawa 2001, s. 125.